

DE KWESTIE

Sinds 2022 worstelde het Nederlandse accountantsberoep met de afwikkeling van een dossier dat bekend werd als 'examenfraude'. In de praktijk ging het vooral over het delen van vragen en antwoorden van interne toetsingen. Inmiddels hebben veel kantoren bericht over de afwikkeling en kijken ze liever vooruit. Is de sector nu van dit lastige dossier af?

TEKST MARC SCHWEPPE BEELD SHUTTERSTOCK

Lessen uit een ongemakkelijk dossier

De toon was schuldbewust, toen de Amerikaanse toezichthouder *Public Company Accounting Oversight Board* (PCAOB) eind juni 2025 miljoenenboetes oplegde aan de Nederlandse organisaties van PwC, Deloitte en EY. De kantoren erkenden dat jarenlang sprake was geweest van examenfraude bij interne toetsingen. Honderden medewerkers bleken antwoorden te hebben gedeeld, samen toetsen te hebben gemaakt of ongeoorloofde hulp te hebben gebruikt.

Deloitte en PwC kregen elk een boete van \$ 3 miljoen, EY \$ 2,5 miljoen. Voor kantoren die in Nederland honderden miljoenen omzet realiseren was dat geen bedreiging voor de financiële gezondheid. Maar de symboliek was groot. Dat uitgerekend accountants sjoemelden met kennistoetsen die hun vakbekwaamheid moeten garanderen, tastte de integriteit van de sector aan. Eerder kreeg KPMG in ons land al een forse tik van de PCAOB: een boete van \$ 25 miljoen en anderhalf jaar verscherpt toezicht door de Autoriteit Financiële Markten (AFM).

Systeemprobleem

De AFM, die samenwerkte met de PCAOB, sprak van een "systeemprobleem". Het ging niet om incidenten van enkelingen, maar om structurele tekortkomingen in kwaliteitsbeheersing, cultuur en aansturing. Bij verschillende kantoren vond fraude plaats in alle lagen van de organisatie, van junior tot partner. Sinds voorjaar 2025 staan ook PwC, EY en Deloitte onder verscherpt toezicht van de AFM, die het herstelproces en de onderliggende oorzaken nauwgezet volgt.

‘Je zou van een sector als deze mogen verwachten dat dit niet voorkomt.’

Als vervolg op de schuldbevuste reacties meldde PwC in zijn transparantieverslag dat intern onderzoek was gedaan. Betrokken medewerkers kregen schriftelijke waarschuwingen, boetes, degradaties of ontslag. Het kantoor voerde een nieuwe gedragscode in voor leren en toetsing en bouwde extra controlemechanismen in. In een dinerinterview met het FD beschreef vertrekkend bestuursvoorzitter Agnes Koops-Aukes in januari jl. hoe ontwrichtend het interne onderzoek was. Er heerste “enorm wantrouwen”. Mailboxen werden forensisch doorgelicht, medewerkers ondervraagd. “Je moet oppassen dat je niet wordt gegijzeld door het onderzoek”, zei zij.

Blauw oog

De kwestie legde ook spanningen bloot tussen de kantoren en de NBA. Toen de beroepsorganisatie de kantoren opriep om “namen en rugnummers” van betrokken accountants te delen, om die waar nodig voor de tuchtrechter te kunnen brengen, bleef het stil. De kantoren vonden interne maatregelen afdoende. “Wij hadden de mensen die verantwoordelijk waren zelf al sancties opgelegd en dan is het een keer genoeg”, stelde Koops-Aukes tegenover het FD. Vertrekkend NBA-voorzitter Kris Douma sprak begin december 2025 van een “smet” op zijn periode als voorzitter. “Je zou van een sector als deze mogen verwachten dat dit niet voorkomt.” Er is veel van geleerd, aldus Douma, maar hij vond het “jammer dat het zo gelopen is”. Volgens het FD leverde de kwestie de vertrekkend voorzitter “een blauw oog” op.

Ondertussen besloot de NBA om de verplichte tweejaarlijkse online kennistoets voor alle accountants te schrappen. Die toets was eind 2023 al tijdelijk ingetrokken, toen bleek dat ook daarvan antwoorden werden gedeeld. In de toekomst wordt de kennistoets alleen in specifieke situaties ingezet en dan niet langer online afgenomen. Het FD noemde het in een commentaar een “rigoureuze stap” en waarschuwde dat zelfreflectie geen substituut is voor toetsing.

Breder dan de big four

De affaire beperkt zich niet tot de grote vier. Bij top-tienkantoor Moore DRV kwamen ook signalen over het ongeoorloofd delen van antwoorden boven. Het bestuur van het kantoor startte in 2024, mede door een brief van de NBA, een eigen onderzoek. Zwaarder waren de bevindingen bij Forvis Mazars en BDO. De AFM legde de accountantstak van Forvis Mazars in oktober 2025 een boete van € 446.000

op, omdat het stelsel van kwaliteitsbeheersing niet had voorkomen dat bijna honderd professionals tussen 2020 en 2023 fraudeerden bij examens. Specifiek beleid en waarborgen voor integer toetsen ontbraken. Bij BDO bleek uit eigen onderzoek dat tussen 2018 en 2023 enkele honderden medewerkers fraudeerden. De AFM oordeelde dat het kwaliteitsstelsel tekortschoot en legde een boete van € 765.000 op.

Daarmee kwam een einde aan de onderzoeken naar examenfraude bij de oob-accountantsorganisaties. Maar de kantoren met een reguliere vergunning van de AFM zijn nog niet klaar.

Lessen trekken

In analyses wijzen betrokkenen op tijdsdruk, commerciële prikkels en een cultuur waarin het halen van *deadlines* en *targets* prioriteit heeft. Permanente educatie is verplicht, maar levert geen omzet op. In het *busy season* worden toetsen soms gezien als hindernis, in plaats van als wezenlijk onderdeel van de vakontwikkeling.

Forensisch accountant Peter Schimmel noemde het onderzoek naar examenfraude op LinkedIn een *blessing in disguise*. Volgens hem kan zo’n onderzoek zuiverend werken en kwetsbaarheden blootleggen. De AFM, zo suggereerde hij na een bijeenkomst met toezichthouders, ziet de affaire eveneens als kans om cultuur en bewustwording te versterken. Verscherpt toezicht en reputatieschade sorteren waarschijnlijk meer effect dan boetes.

Ondertussen duiken nieuwe risico’s op, omdat de druk op professionals hoog blijft. Dat bleek recent weer in Australië. Na een eerdere uitglijder bij de consultancytak van Deloitte, die AI-tools gretig had laten hallucineren bij de opstelling van een adviesrapport, meldden Australische media begin 2026 dat de lokale tak van KPMG bijna dertig gevallen van mogelijk misbruik van generatieve AI bij interne toetsen had geconstateerd. Medewerkers hadden trainingsmateriaal in AI-tools geüpload om openboekvragen te beantwoorden, ondanks een expliciet verbod. Het kantoor *down under* voerde extra monitoring in en legde sancties op, ook aan een senior partner. Die ging notabene over de schreef bij het volgen van een interne training over... AI, inderdaad.

Heeft de sector zijn lesje geleerd? Dat zal moeten blijken uit de manier waarop kantoren hun kwaliteitsstelsels bewaken, commerciële prikkels heroverwegen en leiderschap tonen. Je mag daarbij hopen dat het accountantsberoep de lessen uit het verleden ook toepast op een nieuwe tijd, waarin digitalisering en AI ook nieuwe verleidingen creëren. ←